

Fredagen den 16 mars

Fredagen den

16 mars 1973

Kl. 10.00

*Ang. utbyggnad av
Göta kanal*

Förhandlingarna leddes av herr förste vice talmannen.

§ 1 Justerades protokollet för den 8 innevarande månad.

§ 2 Ang. utbyggnad av Göta kanal

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr Stålhammars (fp) i kammarens protokoll för den 20 februari intagna fråga, nr 96, och anförde:

Herr talman! Herr Stålhammar har frågat mig vilka åtgärder regeringen har vidtagit i anledning av riksdagens beslut förra året att frågan om utbyggnad av Göta kanal för trafik med större båtar borde prövas av Kungl. Maj:t.

Sjöfartsverket avlämnade som bekant hösten 1971 en utredning om Göta kanals framtid. I denna utredning redovisades tre alternativa förslag, vilka avsåg utbyggnad, upprustning respektive nedläggning av kanalen. Sjöfartsverket förordade i sammanhanget att upprustningsalternativet skulle komma till utförande.

Efter beredning av sjöfartsverkets förslag tillkallade jag med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande i april förra året en särskild sakkunnig med uppdrag att från vissa utgångspunkter utreda med kanalens drift och organisation m. m. sammanhängande frågor. Den sakkunnige har i dagarna överlämnat sin rapport i anledning av uppdraget.

Avsikten hade varit att efter sedvanlig beredning av rapporten förelägga årets riksdag proposition i ärendet, varvid Kungl. Maj:ts bedömning av och ställningstagande till bl. a. utbyggnadsalternativet ingående skulle ha redovisats.

Med hänsyn till riksdagens beslut i förrgår blir det nu aktuellt med ännu en utrednings- och beredningsomgång. Det kommer ytterligare att försena möjligheterna att klarlägga förutsättningarna för Göta kanals fortsatta drift, men detta har givetvis riksdagsmajoriteten beaktat vid sitt beslut.

Herr STÅLHAMMAR (fp):

Herr talman! Efter det meningsutbyte om Göta kanal som vi hade under onsdagen kan måhända denna debatt verka onödig. Men låt mig ändå påminna om några fakta i Göta kanal-turerna.

Riksdagen beslöt våren 1972 att bifalla trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 2, punkten 9, som gällde Göta kanal. I utskottets betänkandet hette det då:

”Utredning och kostnadsberäkningar rörande bl. a. upprustning och fortsatt drift av Göta kanal har under hösten 1971 lagts fram av

Fredagen den
16 mars 1973

*Ang. utbyggnad av
Göta kanal*

sjöfartsverket. Olika alternativ har därvid redovisats av verket, som dock inte förordat en utbyggnad av kanalen för trafik med större båtar, som motionärerna föreslagit. Utskottet anser det emellertid angeläget att också detta alternativ ingående prövas vid behandlingen av frågan inom Kungl. Maj:ts kansli.

Vad utskottet härom anfört bör av riksdagen ges Kungl. Maj:t till känna."

Riksdagsbeslutet togs i mars 1972. Den 26 april tillkallade regeringen förre landshövdingen Jarl Hjalmarson som enmansutredare i Göta kanal-frågan. I de direktiv som han fick hette det att "en utbyggnad av västgötadelen får därför anses vara ettorealistiskt företag".

När utredningsdirektiven ställs i relation till riksdagsbeslutet gör man två konstateranden. Det ena är att från det att riksdagen fattade sitt beslut om att en översyn av utbyggnadsalternativet skulle göras till dess utredningsdirektiven skrevs, en tid på ca en månad, måste det ha företagits en ny utredning som låg till grund för direktivens bedömning av detorealistiska i att bygga ut Göta kanal. Den hypotesen är emellertid knappast trolig. Det andra konstaterandet är att regeringen helt enkelt inte tog hänsyn till riksdagens beslut utan vidhöll sin egen uppfattning i frågan.

I svaret till mig säger nu statsrådet att efter sedvanlig beredning av rapporten skulle årets riksdag föreläggas en proposition i ärendet, varvid Kungl. Maj:ts bedömning och ställningstagande till bl. a. utbyggnadsalternativet skulle ha redovisats. Då frågar man sig, på vilka grunder detta skulle ha gjorts när det fortfarande bara fanns sjöfartsverkets utredning och den tidigare kanalutredningens bedömningar att tillgå.

Nu är vi i alla fall i den situationen att en ny utredning skall göras, och min fråga blir då om statsrådet är villig att i den också väga in de samhällsekonomiska fördelar som en utbyggnad av kanalen skulle medföra. De bedömningarna har man inte kunnat finna i någon utredning.

Är statsrådet alltså beredd att förutsättningslöst låta utredningen undersöka hur en utbyggnad av Göta kanal påverkar trafiksituationen på landsvägar och på järnvägen i de områden där kanalen går fram? Vill statsrådet undersöka vilken betydelse en utbyggnad kan få för trafiksäkerheten och för bättre miljö i fråga om avgaser och buller? Vill statsrådet också låta undersöka vilken lokaliseringspolitisk effekt för norra Vätterområdet och hela Vätterbygden utbyggnadsalternativet skulle ge?

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Jag skall inte gå in i någon diskussion med herr Stålhammar i dag. Jag hänvisar till riksdagsprotokollet för den debatt som i förrgård fördes i denna fråga. Jag har emellertid anledning att säga en enda sak ytterligare efter herr Stålhammars inlägg.

Herr Stålhammar efterlyser vad den av regeringen aviserade propositionen till årets riksdag skulle kunna innehålla. Han frågar hur det där skulle ha varit möjligt att göra någon samhällsekonomisk bedömning av detta byggnadsföretag, eftersom det fram till i dag enligt herr Stål-

hammars bedömning bara föreligger en utredning från sjöfartsverket. Herr Stålhammar glömmer bort — eller hur han nu vill förklara det — att också Kungl. Maj:t i vanliga fall brukar kunna tillåta sig att framföra uppfattningar och synpunkter i propositionerna. Det är väl inte herr Stålhammar obekant att propositioner inte alltid till varje ord och bokstav följer ämbetsverkens och affärsverkens synpunkter. Jag säger detta bara för att förklara att det naturligtvis inte alls är på det sättet, som herr Stålhammar påstår, att inte Kungl. Maj:t ingående skulle ha prövat även de samhällsekonomiska aspekterna på ärendet.

Men på herr Stålhammars direkta fråga om den nya utredningen skall få tillfälle att pröva alla de aspekter på Göta kanals utbyggnad som herr Stålhammar refererar till vill jag svara, att det självfallet ankommer på Kungl. Maj:t att nu studera riksdagens beslut från i förrgår och att lägga in vad som bör ingå i detta. Om jag inte missminner mig innebär detta beslut att samhällsekonomiska bedömningar skall göras av detta arbete. Om man emellertid, herr Stålhammar — och det bör sägas i dag och inte vid något senare tillfälle — skall följa herr Stålhammars önsknings beträffande utredningsarbetet, kommer frågan om Göta kanal att för relativt lång tid framåt ligga kvar i det läge där den i dag befinner sig.

Herr STÅLHAMMAR (fp):

Herr talman! Att man kan hysa en viss misstro mot regeringens bedömning av utbyggnadsalternativet är väl ganska naturligt med tanke på att det var regeringen som skrev direktiven till utredningen och i dessa den 26 april 1972 slog fast, att en utbyggnad samhällsekonomiskt inte var försvarbar. Hur samma regering ett år senare skulle kunna lägga fram en proposition med något annat innehåll utan att ytterligare utredningar skulle göras är ganska svårt att förstå. Men det gläder mig att statsrådet nu är beredd att låta utredningen bli förutsättningslös och att den även får göra de samhällsekonomiska bedömningarna.

Vidare föreställer jag mig att det finns så mycket material samlat om Göta kanal från olika institutioner och instanser att man, om man verkligen vill driva frågan, kan få en utredning som inte alls behöver arbeta speciellt länge. Det är redan nu alltför mycket som talar för att utbyggnadsalternativet är det enda realistiska. Jag förutsätter att utredningen så småningom på grundval av sitt seriösa arbete kommer fram till samma syn som jag har i denna fråga.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! I det sista som herr Stålhammar sade vill jag livligt instämma — det finns, som herr Stålhammar framhåller, redan alldeles för mycket material i denna fråga.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 46

Fredagen den
16 mars 1973

*Ang. utbyggnad av
Göta kanal*

Fredagen den
16 mars 1973

*Ang. översynen av
statsbidragsbestäm-
melserna för en-
skilda vägar*

*Om befrielse från
skyldigheten för
traktorförare att
medföra körkort
eller traktorkort*

§ 3 Ang. översynen av statsbidragsbestämmelserna för enskilda vägar

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Carlströms* (fp) i kammarens protokoll för den 22 februari intagna fråga, nr 106, och anförde:

Herr talman! Herr Carlström har frågat mig om jag givit vägverket instruktioner att med sådan skyndsamhet bedriva den av Kungl. Maj:t på riksdagens uppdrag begärda översynen av statsbidragsbestämmelserna beträffande enskilda vägar att förslag om förbättrade bestämmelser kan föreläggas riksdagen senast nästa år.

Kungl. Maj:t uppdrog genom beslut i oktober 1972 till statens vägverk att företa en översyn av statsbidragssystemet för enskilda vägar. I de direktiv som lämnades till vägverket har inte uttryckligen satts någon tidsgräns för uppdragets fullgörande. Detta hänger samman med bl. a. den nödvändiga samordningen med den pågående utredningen om lagen om enskilda vägar, den s. k. 1969 års vägutredning. Jag kan emellertid försäkra herr Carlström, att vägverket arbetar med all den skyndsamhet som det ifrågavarande uppdraget och därmed sammanhängande problemställningar medger. Så snart det är möjligt kommer resultatet av utredningsarbetet liksom Kungl. Maj:ts förslag i anledning därav att föreläggas liksdagen.

Herr CARLSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret på min fråga. Svaret är så positivt som man gärna kan begära, och jag har intet ytterligare att tillägga beträffande förarbetet. Men det gäller också att förverkliga intentionerna, och jag hoppas att statsrådet inför nästa års riksdag kan framlägga slutgiltigt förslag till lösande av denna för så många människor synnerligen betydelsefulla fråga.

Jag förutsätter att utformningen av statsbidragsbestämmelserna blir sådan att det känns som en lättnad i ekonomiskt och annat avseende för de människor som bor vid och behöver färdas på de enskilda vägar varom här är fråga och som så gärna fortsättningsvis önskar verka och bo kvar en bit från stora allfarvägen.

Jag ber än en gång att få tacka för svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om befrielse från skyldigheten för traktorförare att medföra körkort eller traktorkort

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Larssons* i Borrby (c) i kammarens protokoll för den 27 februari intagna fråga, nr 113, och anförde:

Herr talman! Herr Larsson i Borrby har frågat om jag är beredd medverka till att traktorförare befrias från kravet på att körkort eller traktorkort skall medföras under färd.

Körkortskungörelsen har trätt i kraft den 1 januari 1973 och i fråga

om behörigheten att föra motorfordon och traktor ersatt 1951 års vägtrafikförordning. Enligt körkortskungörelsen skall körkort, trafikort och traktorkort medföras under färd och på tillsägelse visas upp för trafikinspektör, bilinspektör eller polisman.

Skyldighet att medföra körkort eller traktorkort föreligger naturligtvis endast i den utsträckning körkorts- eller traktorkortskrav över huvud taget uppställts. På grund härav behöver traktorförare medföra körkort eller traktorkort först när han färdas på väg. Rör det sig om tillfällig körning kortare sträcka vid färd till eller från arbetsplats eller mellan en gårds ägor eller för liknande ändamål behöver traktorföraren ej heller vid färd på väg medföra körkort eller traktorkort, eftersom något behörighetskrav då inte gäller.

De bestämmelser i körkortskungörelsen om behörighet att föra traktor och skyldighet att medföra körkort och traktorkort som jag nu redogjort för har utan saklig ändring tagits över från vägtrafikförordningen, där de fördes in i samband med förordningens tillkomst 1951.

Enligt en särskild bestämmelse i vägtrafikförordningen kunde dock en bilförare eller traktorförare, som under färd inte haft med sig körkort, undgå ansvar, om han inom tre dagar efter färden hos vederbörande polismyndighet eller åklagare styrkte, att han vid tiden för förseelsen innehåft gällande körkort och omständigheterna visade att förseelsen berott på tillfälligt förbiseende. I praktiken var det emellertid omöjligt att kontrollera vad förseelsen berott på. Detta ledde till att regeln om skyldighet att medföra körkort sattes mer eller mindre ur kraft och att kontrollen av körkortsinnehav försvårades. På grund härav togs straffrihetsregeln ej upp i körkortskungörelsen. Likformiga bestämmelser ansågs i detta avseende böra – liksom dittills – gälla för såväl bilförare som traktorförare.

Herr LARSSON i Borrbj (c):

Herr talman! Jag ber att få säga ett tack till herr statsrådet för hans svar på min fråga. Jag tror att det är ganska värdefullt att det redogjorts här för hur de gällande bestämmelserna exakt är utformade. Det råder nog en del villrådighet kring vad de egentligen innehåller. Statsrådet påpekar t. ex. att kravet på att körkort skall medföras inte alltid drivs lika hårt. I svaret finns bl. a. formuleringen att kortet inte behöver medföras vid färd mellan en gårds olika ägor eller för liknande ändamål.

Jag vill i detta sammanhang bara be att få uttala den förhoppningen att begreppet "för liknande ändamål" kan få en generös tolkning. Det innebär faktiskt i praktiken mycket stora svårigheter för en traktorskötare att vid alla tillfällen medföra körkortet. Det föreskrivs också att det skall vara läsligt, skulle man hålla hårt på att det alltid skall medföras skulle det inte vara läsligt särskilt länge. Traktorförarna arbetar under mycket speciella förhållanden.

Något som alltjämt utgör ett bekymmer är de traktorförare som är anställda hos s. k. maskinstationer, där de ständigt – och flera gånger om dagen – måste företa snabba transporter mellan olika beställare, olika gårdar. Härvid uppkommer frågan om detta kan tolkas som färd till eller från arbetsplats.

Nr 46

Fredagen den
16 mars 1973

*Om befrielse från
skyldigheten för
traktorförare att
medföra körkort
eller traktorkort*

Det skulle enligt min mening vara mycket lyckligt om man i framtiden kunde åstadkomma en lösning som gjorde det lättare att hantera dessa problem i praktiken – och det har inte heller statsrådet tagit direkt avstånd från. Exempelvis kunde man tänka sig en speciell kopia av körkortet, som kunde gälla just för färd med traktor. Eftersom en traktorskötare mycket sällan, även under färd på väg, färdas utanför sitt eget polisdistrikt skulle man kanske också kunna behålla den gamla möjligheten att visa upp körkortet inom någon tid efter det att krav därom har gjorts av polismyndigheten.

Trots att här inte har getts några direkta utfästelser vill jag uttrycka den förhoppningen att vi i framtiden kan få vettiga bestämmelser, som är möjliga att följa i praktiska livet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Ang. SJ:s taxepolitik

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Sellgrens* (fp) i kammarens protokoll för den 28 februari intagna fråga, nr 115, och anförde:

Herr talman! Herr Sellgren har frågat mig om jag är beredd att i avvaktan på trafikpolitiska utredningens betänkande ta initiativ till en mera flexibel taxepolitik från SJ:s sida, speciellt i de fall då bortfall av godstrafik från en redan trafiksvag bandel kan medföra risk för fortsatt försvagning av trafikunderlaget på bandelen och motsvarande ökning av tung trafik på vägarna.

Förutsättningarna för en flexibel taxesättning ligger i SJ:s möjligheter att medge företagsmässigt motiverade prisnedsättningar. Sådana lämnas också i betydande utsträckning i SJ:s fraktavtal med kunderna.

Det kan dock rimligen inte begäras att SJ – som herr Sellgren tydligen förutsätter – skall tillämpa en prisdifferentiering med hänsyn till om ifrågavarande transporter sker på trafiksvaga bandelar eller bandelar som ingår i affärsbanenätet. Det skulle vara olämpligt både från principiella synpunkter och av rättviseskäl.

Herr SELLGREN (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret på min fråga. Den är föranledd av att man gång efter annan nås av uppgifter om att tung och reguljär trafik förs över från järnväg till landsväg. Vi har tidigare det bekanta fallet med karosserileveranserna mellan Olofström och Volvo i Göteborg, och samma orimliga förhållande höll på att uppstå beträffande malmtransporter från malmfälten till Norrbottens järnverk, där man övervägde att föra över transporter från järnväg till lastbil.

Helt nyligen uppmärksammade jag att en pappersmasseindustri, som hittills utfört sina mellanverkstransporter av pappersmassa mellan Vagge-ryd och Jönköping på järnväg, fått så ofördelaktiga offerter från SJ att företaget ser sig nödsakat att gå över till lastbilstransport. Transporterna omfattar 325 ton per dygn året runt, dvs. 15–19 järnvägsvagnar per dag,

och i stället för att utnyttja den trafiksvaga bandelen Värnamo–Jönköping tvingas nu företaget att utföra transporterna med lastbil på den intensivt trafikerade E 4:an. Här rör det sig inte om fjärrtrafik, eftersom sträckan är endast 36 km, men jag är övertygad om att transporter av det här slaget är naturliga uppdrag för SJ överallt där systemtransporter av tungt gods kan tillämpas och där järnvägen kan utnyttjas från fabrik till fabrik.

Inom Karlstadsområdet pågår en annan fraktoppgörelse, vars utgång synes oviss. Även här rör det sig om korta avstånd men i gengäld omfattar transporterna en avsevärd godsvolym.

Statsrådet har tillsatt en utredning angående vissa trafikpolitiska frågor, vars syfte är att finna former för att uppnå en bättre konkurrenssituation för järnvägstransporter och då speciellt för tyngre godsslag. Om nu SJ:s stela taxepolitik skall fortsätta att tillämpas även under kortaste möjliga utredningstid, synes risk föreligga att så stora kvantiteter hinner överföras till landsväg, att det blir svårt för SJ att återvinna en tidigare marknad. Detta är naturligtvis särskilt känsligt för bandelar som är trafiksvaga eftersom de kan hotas av nedläggning, men min fråga föranleddes inte enbart av det utan den gällde SJ:s hela taxepolitik.

Här vill jag kommentera vad som nämns i svaret om SJ:s möjligheter att medge företagsmässigt motiverade prisnedsättningar. Kommunikationsministern har sagt nej till de i föl införda snittaxorna – det är enligt SJ ett ingrepp i SJ:s företagsmässiga bedömning. Kungl. Maj:t har också sagt nej till taxehöjningar. Jag vill därför fråga: Finner då inte statsrådet också anledning att medverka till en flexiblare taxepolitik från SJ:s sida så att företaget kan behålla åtminstone den marknad som det nu har?

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Den fråga som herr Sellgren ställde gällde huruvida SJ på trafiksvaga bandelar skulle kunna föra en särskild taxepolitik, som alltså skulle vara väsensskild från den taxepolitik som företaget för på affärsbanenätet. Nu vidgar herr Sellgren frågan genom att tala om taxepolitiken över huvud taget. Vi skall inte förlänga debatten genom att på det sättet föra in nya aspekter, utan herr Sellgren får väl återkomma i annat sammanhang. Låt mig ytterligare något uppehålla mig vid konsekvenserna av en sådan ändring som herr Sellgren antydde.

Som jag ser det kan en prisdifferentiering som görs beroende av om en transport helt eller delvis går på en trafiksvag, ersättningsberättigad bandel knappast förenas med SJ:s intresse av goda kundrelationer eller ens med grunderna för näringsfrihetslagstiftningen. Det skulle rent av kunna innebära att företag utefter en bandel med minskande trafikunderlag kunde göra anspråk på att få sina transportkostnader sänkta i takt med att trafikunderlaget försvagas. Jag finner det klart olämpligt med en sådan taxekonstruktion. Drastiskt skulle man kunna uttrycka konsekvensen så, att det blev ett intresse för näringslivet i en region att bandelarna där var trafiksvaga, för då kunde man få bättre rabatter av SJ. Det är naturligtvis en omöjlig tanke.

Jag vill också i konsekvensens namn säga att vi skall vara litet

Fredagen den
16 mars 1973

Ang. SJ:s taxepolitik

försiktiga med att diskutera speciella fraktavtalsärenden. Jag har tyvärr ett ganska nedslående exempel på hur man i vissa fall — rent generellt vill jag säga detta, jag går inte in på något enskilt ärende — gör dumpningsförsök när man lägger sina anbud till firmor för större transporter för att på det sättet komma in i en viss transport. Ibland vaknar kunden, den som skall betala transporten, upp efter något år och upptäcker att det inte blev billigare att ta det lägsta anbudet — det blev tvärtom dyrare.

Herr SELLGREN (fp):

Herr talman! Jag beklagar att statsrådet har hakat upp sig på just det trafiksvaga bannätet. Min huvudfråga gällde inte framför allt detta utan huruvida SJ skulle kunna få möjlighet att bedriva en mer flexibel taxepolitik i avvaktan på trafikpolitiska utredningens resultat. Vad jag tog som exempel var att ett bortfall av godstrafik närmast skulle drabba det trafiksvaga bannätet.

Statsrådet talade om riskerna för att företag på grund av dumpning kan föra över trafik från järnväg till landsväg, och sedan kommer kunden underfund med att han på sikt har gjort en dålig affär. Det stämmer inte alltid, speciellt inte i större sammanhang. Öppenheten vid uppgörelser är betydligt större från enskilda företag än från SJ. Det är en av de stora nackdelarna med SJ att SJ inte öppet redovisar sitt kalkylunderlag, så att man kan få klara bedömningar. I kontakten med enskilda företag har man däremot möjlighet just att bedöma lönsamhetsgraden och att se att det verkligen är möjligt för båda parter att göra skäligen vinster. Jag har ett minne av att i det här fallet har SJ även fått underlaget för offerterna på landsvägstransporterna, så öppenheten gentemot SJ är också fullständig.

Jag skulle kunna anföra fler exempel som tyder på att regeringen skulle kunna ge SJ vissa förutsättningar att föra en flexiblare taxepolitik, men tiden tillåter det inte. Jag beklagar att statsrådet inte är beredd till ett sådant ingripande, när Kungl. Maj:t i andra sammanhang då det gäller SJ:s företagsekonomiska bedömningar kan göra ingripanden.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Jag sade inte heller att det var någon generell bedömning från min sida, att det skulle vara något rackarspel med i varje sådan här förhandling där man från vägtrafikhåll vill få en transport. Jag sade helt enkelt att vi kanske rent av kan bli överens om att vi inte alltid skall tro bara på den ena sidans uppfattning. Jag har också exempel — som jag inte heller skall trötta med här; dem kan herr Sellgren och jag tala om på något annat ställe — som utan tvivel visar att man har gått in med anbud, som sedan för den som skulle skriva på och betala har visat sig inte alls vara riktiga på lång sikt. Men det är så att säga bara en del av det här problemet, även om det är en viktig sådan.

Trots allt måste jag rätta herr Sellgren när det gäller frågans inriktning. Det står faktiskt att herr Sellgren frågar mig, om jag är "beredd att i avvaktan på trafikpolitiska utredningens betänkande ta initiativ till en mera flexibel taxepolitik från SJ:s sida, speciellt i de fall då bortfall av godstrafik från en redan trafiksvag bandel kan medföra risk för fortsatt försvagning av trafikunderlaget på bandelen och motsvarande ökning av tung trafik på vägarna". Inte kan den frågan missförstås, herr Sellgren?

Herr SELLGREN (fp):

Herr talman! Frågan kan inte missförstås när det gäller omtanken om trafikflödet på de trafiksvaga bandelarna, men den har missförståtts när det gäller regeringens intresse för att ta initiativ till en mera flexibel taxepolitik hos SJ. Det var ändå huvudfrågan, och den har jag inte fått något riktigt svar på.

Jag skulle gärna vilja höra om statsrådet är beredd att ge SJ en fullmakt att vara flexibla i sin bedömning när det gäller taxesättning vid avtalsuppgörelser. Det händer nämligen att man ute på fältet inom SJ:s kommersiella verksamhet kan finna skäl för att driva en liberalare taxepolitik, men när frågan kommer upp på högsta nivå slås ärendet fast, och man är därvid låst och har ingen möjlighet att göra fler eftergifter. Därmed förlorar SJ gods. Skall det fortsätta på det viset under ett antal år, vet vi inte hur det ser ut den dag det finns liberalare möjligheter för SJ att offerera godstransporter.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Nu närmar vi oss snabbt det replikskifte som jag för en tid sedan hade med herr Öhvall från Luleå. Då var frågan aktuell beträffande malmtransporterna, som herr Sellgren nämnde något om tidigare. Jag ställde då, efter ett replikskifte som var ganska likt det som herr Sellgren och jag nu har, frågan direkt till herr Öhvall, om han ansåg den bästa lösningen från hans synpunkt vara att kommunikationsministern gick in i statens järnvägars fraktavtalsförhandlingar med kunderna. Det var ganska länge sedan, men jag väntar fortfarande på svar. Kanske herr Sellgren kan svara?

Herr SELLGREN (fp):

Herr talman! Med den bakgrund som statsrådet har tror jag att han skulle vara en utomordentlig fraktförhandlare, men min avsikt var inte – och jag tror inte heller att herr Öhvalls avsikt var det – att regeringen skulle träda in som fraktförhandlare.

Vad frågan gäller är om regeringen skall ge SJ ett generellt medgivande till en flexibla taxepolitik i avvaktan på den utredning som skall komma. Det är alltså inte fråga om en direkt fraktförhandling i enskilda fall utan om ett generellt medgivande, av omtanke om SJ:s framtid.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Jag måste tyvärr ta ytterligare någon minut av kammarens tid i anspråk i denna fråga.

Man kan inte, herr Sellgren, helt svepande konstatera som ett önskemål att Kungl. Maj:t skall ge SJ generell dispens att föra en annan taxepolitik. Det blir snabbt en fråga om pengar, herr Sellgren. Vi skall inte nu ta upp någon ekonomisk debatt rörande SJ, men jag varnar på det bestämdaste för att vi skulle få en diskussion som skulle leda fram till att man på något vis skulle göra ett ingrepp i SJ:s rättighet och skyldighet att föra fraktavtalsförhandlingar.

Om herr Sellgren ytterst har den avsikten med sin fråga att Kungl. Maj:t i någon form skall gå in i de fraktavtalsförhandlingar som SJ för,

Nr 46

Fredagen den
16 mars 1973.

Ang. SJ:s taxepolitik

Fredagen den
16 mars 1973

*Ang. bestämmel-
serna för giltighet
av SJ-biljett vid
resa med GDG-buss*

förutsätter jag — som jag också sade till herr Öhvall på sin tid — att det inte är fråga om något ensidigt inbrott i SJ:s fraktavtalsförhandlingar och fraktavtalshandlingar. Kungl. Maj:t får väl i så fall förmånen att gå in i motpartens handlingar, och då kanske frågan har fått en ännu större vidd.

Herr SELLGREN (fp):

Herr talman! Vi kanske skulle kunna föra det här resonemanget enskilt senare, herr statsråd.

Enligt direktiven syftar den trafikpolitiska utredningen till en översyn av SJ:s taxor, och förväntningarna är väl att konstruktionen skulle bli sådan att SJ ges möjligheter att bättre konkurrera. Detta har med SJ:s kalkylmetodik att göra. Under en övergångstid i avvaktan på utredningens resultat — som beräknas skapa bättre möjligheter för SJ att konkurrera särskilt om tungt gods — skulle det väl inte strida mot företagsekonomiska eller statsfinansiella bedömningar att medge SJ en mjukare taxepolitik.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Ja, herr Sellgren, statens järnvägar har redan enligt författningen rättighet och skyldighet att föra fraktavtalsförhandlingar utanför de gängse taxorna. Jag vet inte om det på näringslivssidan finns någon generell regel fastställd att man också där vid förhandlingar med t. ex. SJ skall föra ett "liberalt" taxeresonemang.

Kanske kan denna diskussion leda fram till att man finner former för att lättare kunna mötas vid fraktavtalsförhandlingarna genom att även näringslivets representanter iakttar dessa, enligt herr Sellgrens uppfattning, vettiga regler för att komma överens.

Herr SELLGREN (fp):

Herr talman! Jag tror att våra önskemål kan sammanfalla. De önskemål statsrådet har beträffande näringslivet är redan uppfyllda; jag har samma önskemål beträffande SJ:s taxepolitik.

Jag har förhandlat med SJ om frakter i ungefär 20 år, och jag vet även hur höga rabatter man kan få beroende på avstånd och godsomslutning. Jag har också fått aningar om den stelbenthet som finns på högsta ort när det gäller att bedöma frakterna.

Jag skall inte närmare gå in på det, men vi kan vara överens om att statsrådet har ett liknande önskemål gentemot näringslivet som jag har gentemot SJ. När man från näringslivets sida tillfredsställer dessa önskemål, fattas det bara att önskemålen beträffande SJ också uppfylls.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Ang. bestämmelserna för giltighet av SJ-biljett vid resa med GDG-buss

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr Olssons i Edane (s) i kammararens protokoll för den 1 mars intagna fråga, nr 117, och anförde:

Herr talman! Herr Olsson i Edane har frågat mig om jag uppmärk-

sammat de allvarliga försämringar i kostnadshänseende som kan uppstå för resande med anledning av GDG:s beslut att SJ:s enkla biljetter inte gäller för resa med GDG-buss annat än i vissa relationer i samtrafik.

Tidigare har inom GDG:s trafikområde viss alternativ giltighet tillämpats vid resa med GDG-buss på SJ:s tågbiljetter. Detta innebar en ekonomisk belastning för både GDG och SJ.

Efter överenskommelse med SJ har GDG därför begränsat den tidigare tillämpade giltigheten för SJ-biljetter på GDG:s bussar. De båda trafikföretagen har dock kommit överens om att i ett betydande antal fall även i fortsättningen låta månads-, termins- och 10-biljetter äga alternativ giltighet tåg—buss. Härigenom torde inte några allvarliga försämringar i kostnadshänseende behöva uppstå för de resande.

Herr OLSSON i Edane (s):

Herr talman! Först vill jag tacka kommunikationsminister Norling för svaret på min fråga.

Ofta är det väl så att en personlig konfrontation med ett problem leder fram till en enkel fråga här i kammaren. Så är det också i mitt fall, då jag vid hemresor till kommunikationsministerns och mitt gemensamma hemlän kunnat konstatera det stora missnöje som uppstått sedan de nya taxebestämmelserna för busstrafiken trädde i kraft den 1 februari i år — bestämmelser som innebär att SJ:s enkla och tur och retur-biljetter inte gäller för resa med GDG-buss.

Jag kom häromkvällen med Stockholmståget till Karlstad och fick med egna ögon bevittna den irritation som uppstod när tågpassagerarna skulle utväxlas till väntande landsvägsbussar för vidare transport dels upp mot Deje, Forshaga, Hagfors, Munkfors och Uddeholm, dels västerut mot Arvika. För de resenärer på tåget som skulle åka vidare upp mot t. ex. Hagfors gällde s. k. samtrafikbiljett, vilket innebär att SJ-biljetten även gällde för den fortsatta resan med GDG-bussen. Sådan samtrafikbiljett tillämpas däremot inte för nordvästra stambanan efter den 1 februari, utan här får kunden köpa en extra bussbiljett. Kunden betalar 142 kronor för SJ-biljetten och får sedan lägga till 17 kronor för bussbiljett Karlstad—Arvika. Samma blir förhållandet för resenärer från t. ex. Göteborg med tåg som anländer till Kil, varifrån ingen tågförbindelse finns samma dag mot Arvika, utan fortsättningen av resan får ske med buss.

Den omständigheten att GDG numera inte godtar SJ:s tågbiljett på sina bussar i parallelltrafik skapar, som jag har sagt, stort missnöje inte bara bland kunderna, av vilka två vid det här aktuella tillfället i Karlstad för omkring två veckor sedan vägrade betala avgiften på bussen. En rätt obehaglig kontrovers uppstod mellan en kund och chauffören, som utmynnade i att den senare vände sig till mig och vädjade om ett agerande i frågan. Samtidigt överräckte chauffören ett exemplar av det cirkulär som tilldelats busspersonalen just i anledning av införandet av de nya taxebestämmelserna.

Jag är medveten om, herr talman, att det här inte är ett lokalt problem, men jag tar ändå min egen upplevelse som ett exempel.

De förhållanden som nu råder har många avigsidor, inte bara det som

Nr 46

Fredagen den
16 mars 1973

Ang. bestämmelserna för giltighet av SJ-biljett vid resa med GDG-buss

framgår av frågan, nämligen allvarliga försämringar i kostnadshänseende, utan också ett allmänt missnöje och inte minst en förvåning över att två statliga trafikföretag inte kan enas om samtrafikbiljetter. Som jag ser det borde det vara en självklar sak att två så närbesläktade trafikföretag kunde samarbeta bättre än vad nu är fallet. Det som inträffat utgör sannerligen ingen god PR för vår kollektiva trafikförsörjning.

Jag har, herr talman, med den enkla frågan åsyftat att få höra kommunikationsministerns uppfattning, och jag skulle till sist gärna vilja fråga kommunikationsministern om han vill medverka till att de här bägge företagen godtar varandras biljetter.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Jag har ingen anledning att betvivla riktigheten av de sakkuppgifter som herr Olsson i Edane här redovisat.

Jag skall själv inte trötta med något större antal uppgifter. Sedan jag fick frågan har jag emellertid ansett det vara min skyldighet att se något på förhållandena, och av de uppgifter jag fått fram, vilka naturligtvis är behäftade med det felet att de inte omfattar så stort material, har jag ändå kunnat utläsa att den begränsade giltigheten för SJ:s enkla och tur och retur-biljetter i många fall — jag inskränker mig till att säga i många fall — inte medför så stora förändringar eller knappast alls påverkar förhållandena.

Priset för tur och retur-resor har för sex relationer som jag hunnit undersöka ökat med upp emot 5 kronor, och den ökningen skall då sättas i relation till ett totalt tur och retur-pris på mellan 75 och kanske över 100 kronor. Men som jag nyss sade vill jag inte med detta ifrågasätta de uppgifter som herr Olsson här har lämnat. Det kan naturligtvis slå olika, beroende på bl. a. resans längd.

Sedan vill jag också, utan att gå in på det speciella sakförhållandet vid GDG, påminna om en sak. De diskussioner om busstrafiken som vi ibland för här i frågor om den kollektiva trafiken är relativt komplicerade, mot bakgrund av att busstrafiken i de flesta fall, oavsett om det är SJ, GDG eller något privat företag som bedriver den, har ett kostnadsläge som gör att man inte direkt kan föreskriva samtrafikbiljetter för det ena företaget — som därmed får mindre intäkter — medan ett annat företag i regionen utan skyldighet att iakttaga samtrafik kan driva verksamheten med ett taxesystem helt isolerat från exempelvis SJ:s och alltså inte ha någon samtrafik alls. Jag bara nämner detta utan att gå närmare in på saken, eftersom jag vill peka på att även GDG har ett ansvar för sin så att säga inre ekonomi, jämfört med andra bussföretag som aldrig kommer in i den bild som herr Olsson och jag här diskuterar.

Herr OLSSON i Edane (s):

Herr talman! Jag delar kommunikationsministerns uppfattning i vad gäller det som han sade om kostnadsläget. Men för att återgå till den fråga som vi här diskuterar så har kommunikationsministern i svaret till mig sagt att de båda trafikföretagen kommit överens om att i ett antal fall även i fortsättningen tillåta s. k. samtrafikbiljett. Och därmed tycks statsrådet anse att inga allvarliga försämringar i kostnadshänseende

behöver uppstå. Det är givetvis helt riktigt att där sådan samtrafikbiljett gäller uppstår det inga kostnadsförordningar, men min fråga gällde ju inte dessa undantag utan de fall där GDG inte godtar SJ:s biljetter. Och jag måste tillstå att jag fortfarande är litet besviken över den bristande vilja till samarbete som de nya taxebestämmelserna ger uttryck för. Jag tycker fortfarande att dessa båda närbesläktade företag skulle kunna komma överens bättre, inte bara i ett antal fall på vissa linjer utan generellt. Därmed skulle mycket av den irritation som nu råder försvinna.

Om man har köpt en SJ-biljett för 142 kronor, som skall gälla för resa mellan Stockholm och Arvika, så bör den biljetten gälla för hela sträckan, oavsett om man åker tåg hela tiden eller om man färdas de sista åtta milen per buss.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Om förstärkning av SJ:s godstransportservice

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Franssons* (c) i kammarens protokoll för den 2 mars intagna fråga, nr 122, och anförde:

Herr talman! Herr Fransson har frågat mig om jag är beredd medverka till en förstärkning av SJ:s godstransportservice, t. ex. genom en utvidgning av godsombudens verksamhet, i syfte att tillgodose enskilda människors och näringslivets transportbehov.

SJ har sedan 1970 infört tågbilgodsservice på ett sextiototal orter. Denna typ av service innebär att styckegods till kunder på respektive ort utan särskild begäran forslas hem genom SJ:s försorg. På ytterligare inemot 200 orter har SJ ortsforslingsservice ordnad, där järnvägsentreprenör mot särskild avgift kör hem godset till kunderna, såvida annat ej överenskommits mellan järnvägen och respektive kund.

SJ har också i anslutning till den forsling, som bedrivs för styckegodsets uppsamling och spridning inom knutpunktsregionerna, överenskommit med ett stort antal kunder om direktforsling av godset. Detta innebär att dessa kunders gods transporteras med regionforslingsbil till respektive från knutpunkten utan undervägsomlastning på station eller hos godsombud.

För kunder som inte kan eller inte önskar utnyttja den forslingsservice som SJ i olika former tillhandahåller föreligger möjlighet att lämna in och avhämta gods vid något av de serviceställen eller hos något av de godsombud som finns inom området.

Det ankommer på SJ att utifrån företagsmässiga synpunkter bedöma om behov föreligger av någon ytterligare förstärkning av godstransportservicen.

Herr FRANSSON (c):

Herr talman! Jag vill först tacka kommunikationsministern för svaret på min fråga.

För att enskilda människors, affärsinnehavares och näringslivets

Nr 46

Fredagen den
16 mars 1973

*Om förstärkning av
SJ:s godstransport-
service*

transportbehov på ett tillfredsställande sätt skall få nödvändig transport-service är det angeläget att SJ i största möjliga utsträckning ordnar så att bl. a. godsombudens verksamhetsområde utvidgas i jämförelse med vad förhållandet kanske i dag är på vissa orter. Människor som bor i orter där man tidigare har haft tillgång till en bemannad järnvägsstation och då fått nödvändig service i form av möjligheter att avhämta och inlämna styckegods blir naturligtvis besvikna när förändringar till det sämre sker. När järnvägsstationen blir obemannad tycker jag nog att SJ borde vidtaga sådana åtgärder att styckegodsombud som engageras också får möjlighet att avsända och även mottaga gods som är försett med efterkrav och frakt, detta för att försämringen i service inte skall bli så påfallande. Jag är medveten om att — det nämnde också kommunikationsministern i svaret — detta är en ekonomisk fråga för SJ. Men den lilla merkostnad som anlitandet av styckegodsombud med vidgade arbetsuppgifter på just dessa orter skulle medföra tror jag uppvägs av en ökad avsändning av gods på järnväg. Detta tillskott skulle säkerligen betala den lilla merkostnad som det skulle innebära att godsombudet finge ökade arbetsuppgifter. I annat fall blir människorna på dessa orter tvingade att i större utsträckning använda sig av andra transportmöjligheter för att kunna avsända och mottaga styckegods, och helt naturligt innebär det en försämrad service för dessa människor.

Jag förutsätter och hoppas att Kungl. Maj:t följer den här utvecklingen med största uppmärksamhet. Jag är övertygad om att det finns många människor på dessa orter som är oroade över utvecklingen. Jag hoppas att man skall nå ett positivt resultat, så att även dessa människor i fortsättningen kan få en tillfredsställande godsservice.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Ang. följderna av omläggningen av bilregistret

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Andreassons* (c) i kammarens protokoll för den 7 mars intagna fråga, nr 127, och anförde:

Herr talman! Herr *Andreasson* har frågat om jag uppmärksammat de problem som omläggningen till nya centrala bilregistret vållat bilägare bl. a. genom att en del inte fått bilskatteavierna i tid.

Övergången till det nya bilregistreringssystemet är en stor uppgift som krävt lösandet av komplicerade frågor. Jag kan med tillfredsställelse konstatera att övergången i stort sett gått mycket bra även om självfallet vissa problem förekommit.

Det är riktigt att vissa fordonsägare ej fått bilskatteavierna i tid, men det rör sig om ett förhållandevis litet antal. Antalet returerna från posten — dvs. fall där adressaten ej kunnat anträffas på grund av felaktig adress eller liknande — uppgick i år till endast 0,5 procent av totala antalet skatteavier.

Genom att datamaskin används för framställningen av skatteavierna kom dessa i år ut till fordonsägarna betydligt tidigare än med det gamla,

manuella systemet. Det genomgående intrycket är att uppbörden förlöpt förhållandevis friktionsfritt och att klagomålen från allmänheten varit färre än tidigare år.

En nyhet för året kan jag omtala i detta sammanhang. De fordonsägare som ej betalat fordonsskatten i rätt tid kommer att få en särskild påminnelse. Därigenom ges de en ytterligare möjlighet att betala skatten, innan andra åtgärder vidtas. Dessa påminnelser kommer att sändas ut omkring den 20 mars.

Herr ANDREASSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret på min fråga.

Det synes ha varit en hel del startsvårigheter för det nya centrala bilregistret, och många människor har blivit utsatta för felaktigheter från registrets sida. Jag har själv t. ex. påförts en bil trots att jag inte varit ägare till någon bil sedan 1942, och två gånger har jag måst återsända handlingarna.

Men särskilt har bilskatteinbetalningen vållat många människor problem, då de inte fått bilskatteavierna i tid. Det kan givetvis bero på att adressförändringar och andra uppgifter inte kommit in i bilregistret. Att dessa människor inte betalt in skatten i tid är ju en ganska allvarlig sak; det är straffbart att köra omkring i en oskattad bil, och dessutom kan man riskera att bli påförd restavgift. Även den som inte fått någon skatteavi är ändå skyldig att betala skatten i tid, men jag tror att många människor inte känner till detta.

Jag har med tillfredsställelse noterat i kommunikationsministerns svar att påminnelser kommer att utsändas omkring den 20 mars och att andra åtgärder mot dem som inte betalt skatten i tid inte kommer att vidtas. Det var egentligen avsikten med min fråga att be kommunikationsministern att medverka till att de som inte fått avierna skulle slippa efterräkningar, och jag kan med tacksamhet notera kommunikationsministerns svar.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Ang. principerna för indragning av postanstalter

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr Hörbergs (fp) i kammarens protokoll för den 7 mars intagna fråga, nr 128, och anförde:

Herr talman! Herr Hörberg har frågat mig om jag är beredd medverka till att vid bedömning av en postanstalts fortsatta existens hänsyn tas till den tid den existerat, om dess kundklientel har hög genomsnittsålder och måste passera strängt trafikerade gator på sin längre väg till annan postanstalt osv.

Inom hela sitt verksamhetsområde måste postverket göra en avvägning mellan service och kostnader. Detta gäller givetvis även beträffande omfattningen och utformningen av postanstaltsnätet.

Nr 46

Fredagen den
16 mars 1973

*Ang. principerna
för indragning av
postanstalter*

När det gäller inrättandet av filialpostanstalter i tätort tillämpar postverket -- med utgångspunkt i en rimlig avvägning mellan servicenivå och kostnader -- vissa normer. Sålunda bör avståndet mellan en planerad och närmast liggande postanstalt vara minst 1,5 km. Vidare bör kundunderlaget för en ny postanstalt vara minst 2 000 hushåll.

Motsvarande normer tillämpas när det gäller indragning av en filialpostanstalt. Postverket tillämpar därvidlag de angivna normerna med hänsyn till olika inverkanse faktorer. Om kundunderlaget är alltför litet kan emellertid postverket tvingas till indragning av enstaka filialpostanstalter.

Jag har den uppfattningen att postverket tar all möjlig hänsyn till bl. a. de av herr Hörberg aktualiserade problemen och ser inget skäl till någon speciell åtgärd från min sida.

Herr HÖRBERG (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min fråga.

Den akuta orsaken till frågan är det hot som för närvarande råder mot postanstalten Göteborg 32 på Londongatan på Hisingen. Det är en postanstalt som funnits sedan 1940, alltså i 33 år. När den inrättades byggdes ungefär samtidigt ett par egnaheomsområden, Hölsebo och Bräcke. Många av dem som var med redan på den tiden bor kvar i sina egnahe. De har vid det här laget kommit upp i ålder. De får nu längre väg till sin nya postanstalt, och de måste dessutom korsa en starkt trafikerad genomfartsled.

Jag hade hoppats att ett statligt serviceföretag som posten skulle mera kunna beakta behovet av närservice i sådana här fall och göra den bättre än vad man kanske kan kräva av enskild och kooperativ handel. Men statsrådets svar tyder inte på att han anser att något sådant är möjligt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Ang. undervisningen i svenska för invandrare

Herr inrikesministern HOLMQVIST erhöill ordet för att i ett sammanhang besvara dels herr Wikströms (fp) den 23 februari framställda interpellation, nr 52, dels herr Nordstrandhs (m) i kammararens protokoll för den 22 februari intagna fråga, nr 109, och anförde:

Herr talman! Herr Nordstrandh har frågat mig om jag anser att undervisningen i svenska för invandrare skall ges av pedagogiskt kvalifice-rade lärare och i regi av fritt valt studieförbund.

Herr Wikström har frågat dels om jag anser att undervisning i svenska för invandrare skall kunna ges av alla de av staten erkända studieförbunden, dels om jag anser att lärarna bör ha pedagogiska erfarenheter av liknande undervisning, dels om jag avser att vidta åtgärder för att tillgodose de berättigade kraven på en effektiv undervisning i svenska för invandrare.

Jag besvarar frågorna i ett sammanhang.

Studieförbundens ställning bl. a. i fråga om svenskundervisning för

invandrare behandlades vid flera tillfällen av förra årets riksdag. Riksdagen konstaterade därvid att studieförbunden är jämställda när det gäller rätten att anordna undervisning i svenska med samhällsorientering för invandrare. Det finns inte heller några bestämmelser som hindrar den enskilde att söka sig till det studieförbund han föredrar. Jag vill dock i sammanhanget erinra om inrikesutskottets uttalande i sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 27 år 1972 över förslaget till lag om rätt till ledighet och lön vid deltagande i svenskundervisning för invandrare. Utskottet fann inte tillräckliga skäl föreligga att införa en ordning som syftar till att minska möjligheterna för arbetsgivare och arbetstagare att träffa avtal om att i konkreta fall anlita visst eller vissa studieförbund.

Beträffande kvalifikationerna för de cirkelledare som medverkar i invandrarundervisningen gäller samma regler som för ledare i övrig cirkelverksamhet, dvs. ledarna skall godkännas av studieförbunden. Enligt skolöverstyrelsens anvisningar skall förbunden ta hänsyn till såväl ämneskunskaper som pedagogisk erfarenhet och allmän lämplighet.

Det är självfallet väsentligt att undervisningen bedrivs effektivt. En omfattande kursverksamhet för ledare i invandrarcirklarna har därför genomförts. Som framgår av vad statsrådet Moberg har anfört i årets statsverksproposition under anslaget Lärares fortbildning m. m. är den kommande uppläggningsen av fortbildningen under övervägande.

Vidare har skolöverstyrelsen utarbetat en särskild läroplan i svenska för vuxna invandrare. Den innehåller mål och riktlinjer för undervisningen samt anvisningar och kommentarer rörande undervisningens uppläggning. Kungl. Maj:t har som ett av villkoren för statsbidrag föreskrivit att denna läroplan i huvudsak skall följas.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! "Vi har inget förtroende för studieförbund som i sin ledning har företrädare för andra politiska ideologier än vår egen", sade för någon tid sedan ordföranden i LO:s invandrarråd. I en skrivelse från ABF till dess distrikt och avdelningar karakteriserades den undervisning i svenska för invandrare, som riksdagen fattade beslut om förra året, som "en facklig studieverksamhet". I en skrivelse från ett enskilt fackförbund sägs: "Att utbildningen av invandrare, som fackligt hör hemma i LO-förbunden, skall handhas av ABF anser vi vara en självklarhet som ej behöver påpekas."

I pressen har under de senaste månaderna en intensiv debatt förts om principerna för och tolkningen av de bestämmelser som reglerar denna undervisning i svenska för invandrare. Det är mot bakgrund av den debatten som jag riktade en interpellation till inrikesministern för att få klarlagt hur det ansvariga statsrådet ser på dessa frågor.

Jag ber att få tacka för statsrådet Holmqvists svar, som jag uppfattar som en ordentlig vidräkning med uttalanden sådana som dem jag nyss citerat. Inrikesministern slår fast att studieförbunden är jämställda när det gäller rätten att anordna undervisning i svenska för invandrare. Inrikesministern bekräftar också att lärarna bör ha både gedigna ämneskunskaper, pedagogisk erfarenhet och allmän lämplighet. Slutligen understryker inrikesministern att skolöverstyrelsens läroplan i svenska för

Nr 46

Fredagen den
16 mars 1973

*Ang. undervis-
ningen i svenska
för invandrare*

Fredagen den
16 mars 1973

*Ang. undervis-
ningen i svenska
för invandrare*

vuxna invandrare skall följas.

Det är klara besked. Monopolanspråken från ABF avvisas bestämt. Behovet av kvalificerade lärare slås fast. SÖ:s läroplan skall följas.

Det är bara att hoppas att inrikesministerns anvisningar nu följs på alla håll.

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka inrikesministern för svaret på min fråga, som närmast föranletts av den pressdebatt som flammats upp i anledning av att ett av våra studieförbund, ABF, till ledning för sina avdelningars handlande sänt ut en s. k. aktionsplan beträffande undervisning i svenska för invandrare.

Tidigare har en annan pressdebatt pågått rörande de kvalifikationskrav som man kan ha anledning att ställa på dem som tjänstgör som lärare i svenskundervisningen för invandrare. Det var i Göteborg som hård kritik riktades mot kvaliteten på den undervisning som ifrågavarande studieförbund presterade för invandrare i Göteborg. Det gjordes i samband därmed en rad uttalanden av företrädare för studieförbundet, som måste betecknas som minst sagt uppseendeväckande i sin nedvärdering av kraven på lärarnas pedagogiska kvalifikationer.

Den s. k. aktionsplanen lägger nytt bränsle på brasan trots att ordalagen är försiktiga för att man inte redan i instruktionerna skall komma i uppenbar konflikt med folkbildningsbestämmelserna.

Jag antecknar nu liksom herr Wikström med tillfredsställelse inrikesministerns deklaration att beträffande kvalifikationerna för de cirkelledare som medverkar i invandrarundervisningen skall gälla samma regler som för ledare i övrigt av cirkelverksamhet, dvs. de skall besitta såväl ämneskunskap som pedagogisk erfarenhet och följa skolöverstyrelsens utarbetade läroplan i svenska för invandrare.

Allt detta låter höra sig, och jag är tacksam för att det blivit sagt av inrikesministern. Det är litet andra tongångar än i aktionsplanen och i pressdebatten som utspann sig i Göteborg. Nu gäller det emellertid också att sådana här deklarationer skall följas. Man kan alltså, hoppas jag, påräkna inrikesministerns välvilliga bistånd för att så skall bli fallet.

Vad beträffar studieförbundens jämställdhet när det gäller rätten att anordna undervisning i svenska med samhällsorientering — som den fullständiga lydelsen är — för invandrare, så konstaterar inrikesministern att det — jag tillägger: generellt och principiellt sett — icke finns några bestämmelser som hindrar den enskilde att söka sig till det studieförbund han föredrar.

Det är just vad som gäller för fritt och frivilligt folkbildningsarbete, och det är ett av folkbildningens kännemärken. Men jag skulle vilja tillägga att det förhållandet att avtal kan slutas antingen mellan ett studieförbund och en organisation om samverkan i ett studieutbud eller mellan två organisationer om att vända sig till ett visst studieförbund är ingenting som i och för sig behöver bryta den enskildes valfrihet, som han skall ha enligt folkbildningsförordningen. Föredrar den enskilde ett annat studieförbund kan han, trots att det föreligger avtal mellan organisationer, gå dit om han vill — så länge inga tvångsmedel föreligger.

Tvångsmedel föreligger emellertid om ett avtal innehåller bestämmelse att enskild cirkeldeltagare icke kommer i åtnjutande av ett studiebidrag eller — som är aktuellt i fråga om invandrarundervisningen — ledighet och lön om han vill studera i regi av annat studieförbund än det som ingår i ett avtal. Då föreligger tvång under hot, och det är helt främmande för svensk folkbildning.

Jag förutsätter alltså, mot bakgrund av det uttalande som är gjort här i dag, att de avtal som kan träffas mellan arbetstagare och arbetsgivare icke har denna diskriminerande och monopoliserande karaktär och att inrikesministern genom nämnda uttalande alltså givit uttryck åt samma uppfattning. Den uppfattningen torde vara den enda hållbara.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! I och för sig har jag inte anledning att förlänga den här debatten. Jag är medveten om att det har pågått en mycket livlig diskussion i tidningspressen och på annat sätt om de här frågorna. Det kan väl också hända att företrädare för olika intresseorganisationer gör uttalanden som är tillspetsade och som då naturligtvis representerar uppfattningar som är förhärskande inom den organisationen. Men å andra sidan tycker jag nog det skulle bli en ensidig belysning av denna fråga om jag inte också pekade på att det har förekommit rätt mycket av snorkighet och överlägsenhet i denna debatt som har riktats mot de folkrörelseanknutna studieförbunden. Det har förekommit litet för mycket av uttalanden om att kvalifikationsgrunden för lärare i detta arbete borde vara akademisk examen osv. Jag tror att det finns lika stark anledning att erinra om hur nödvändigt det är att vi visar tolerans och öppenhet för att även människor, som saknar den formella kompetensen, har möjlighet att leda denna undervisning. Jag säger det inte minst därför att en rad invandrare har gjort mycket betydelsefulla insatser i detta arbete utan att ha haft den formella kompetensen.

Jag har velat göra detta tillägg till debatten. I övrigt har jag ingenting att invända mot att vi nu inriktar oss på att avvakta hur verksamheten kommer att fungera. Jag tror att man på detta område liksom på andra bör kunna ha förtroende både för studieförbunden och för skolöverstyrelsen, som självfallet kommer att följa denna verksamhet med lika stort intresse som när det gäller andra områden.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Med anledning av det som inrikesministern nu sade vill jag framhålla, att också jag har sett en rad tillspetsade uttalanden, som kanske inte har kommit enbart från ABF-håll. Jag råkar själv vara ordförande i ett folkrörelseanknutet studieförbund och har alltså samma bakgrund som många i ABF. Jag tycker att man från detta vårt största studieförbund i denna fråga har använt ett språk som inte skulle behövas för en organisation med en sådan bakgrund och tradition som ABF har. Jag har också noterat att man från ledande ABF-håll på sistone ryckt ut och korrigerat en rad tillspetsade uttalanden som tidigare har gjorts.

När det gäller lärarkvalifikationerna är det naturligtvis av intresse att följa den fortsatta utvecklingen. Jag har iakttagit att skolöverstyrelsen på

Nr 46

Fredagen den
16 mars 1973

*Ang. undervis-
ningen i svenska
för invandrare*

baksidan av slutrapporterna för studiecirkelarna i svenska för invandrare har givit en rad anvisningar för ifyllandet, där man bl. a. har påpekat att man vill ha ganska detaljerade uppgifter om lärarnas kvalifikationer. Jag förstår att det har samband med att man menar att undervisningen i svenska för invandrare egentligen ställer större krav på både kunskaper och pedagogisk skicklighet än undervisningen i de flesta andra ämnen. Det gäller ju invandrarnas rätt till en effektiv undervisning, och det är inte minst från pedagogisk utgångspunkt en mycket svår uppgift att åstadkomma en sådan. Jag är glad att inrikesministern understrukit kravet på kvalitet i undervisningen.

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Även jag har relationer till ett s. k. folkrörelseanknutet studieförbund, och jag vill inte förneka att det på sina håll — dock inte inom det förbund jag har förbindelse med — har förekommit tillspetsade uttalanden. Men jag vill beträffande dessa uttalanden knappast gå så långt att jag vill beteckna dem som snorkiga. De har väl i alla fall varit föranledda av omsorg om undervisningen.

Jag uttrycker än en gång min uppskattning av att inrikesministern vill säga ifrån. Att man tar upp frågan är inte så egendomligt med tanke på att det förekommit uttalanden från ABF-håll — det är ju detta studieförbund det gäller — om att det kan vara tillräckligt som kompetens för att undervisa invandrare i svenska att man själv talar språket. Detta skulle alltså vara en kompetens som var tillräcklig. Det ger uttryck för en verklighet som jag finner något oroande.

Jag är helt på det klara med — och den åsikten har jag alltid företrätt — att de formella kraven på cirkelledare inom folkbildningen inte kan vara desamma och inte kan vara så strikta som för lärare inom det reguljära skolväsendet. Men några krav får man väl ha, och någon gräns måste ändå sättas för kanske ibland entusiastiska men helt oskolade amatörer. Och man hjälper inte upp det hela genom att kalla en dålig och amatörmässig undervisning för funktionell kontra formell. Det är ju bara att gömma sig i busken. Jag tror alltså att inrikesministern och jag har samma uppfattning om hur cirkelledare skall vara utrustade för att kunna sköta den här undervisningen bra.

Till sist vill jag endast konstatera, eftersom inrikesministern inte har kommenterat det, att vi också är överens om att det inte bör finnas avtal som blir diskriminerande för andra studieförbund, vilka med sitt utbud och med sina goda lärare också vill bidra till undervisningen av invandrare, att således avtal av monopolistisk karaktär inte får förekomma.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Det sista, herr Nordstrandh, står faktiskt direkt i motsats till vad riksdagen har anslutit sig till på inrikesutskottets förslag, nämligen att det inte finns anledning att på den här punkten hindra parterna att träffa avtal om hur undervisningen skall organiseras. Jag vill säga det för tydlighetens skull, så att inte herr Nordstrandh drar för stora växlar på mitt uttalande.

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Jag har inte bestritt att avtal skall få slutas. Det är ju en sak som har skett länge inom annan undervisning och inom folkbildningen. Men det är karaktären av diskriminering – att man inte får ut lön och ledighet om man inte går på kurs som anordnas av ett visst studieförbund – som är själva kärnpunkten här.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 46

Fredagen den
16 mars 1973

Ang. behovet av utbildning inom de frivilliga försvarsorganisationerna

§ 11 Ang. behovet av utbildning inom de frivilliga försvarsorganisationerna

Herr försvarsministern ANDERSSON erhöll ordet för att besvara herr Torwalds (c) den 18 januari framställda interpellation, nr 14, och anförde:

Herr talman! Herr Torwald har frågat mig hur jag anser att den avkortade värnpliktstjänstgöringen samt avkortade och i vissa fall inställda krigsförbandsövningar påverkar behovet av befodrings- och annan utbildning inom de frivilliga försvarsorganisationernas ram.

Som jag framhållit vid åtskilliga tillfällen tidigare har den frivilliga försvarsverksamheten i vårt land en betydande omfattning och utgör ett värdefullt komplement till vårt övriga försvarsarbete.

Den av Centralförbundet för befälsutbildning bedrivna befodringsutbildningen betraktas visserligen av Centralförbundet som i viss mån otillfredsställande. Detta mot bakgrund av att målsättningen är 500 deltagare per år i denna utbildning medan man under 1971/72 uppnådde 370 deltagare. Även om målsättningen inte uppnåddes är detta inget dåligt resultat. Dessutom förhåller det sig så att totalt 10 000 vuxna och 5 000 ungdomar under samma tid deltagit i utbildningsverksamheten. Den s. k. kompletteringsutbildningen har varit den dominerande.

Det är enligt min mening angeläget att denna verksamhet, liksom hittills, får ett kraftfullt stöd. Den satsning på frivilligförsvaret som skett under 1970-talet tror jag i någon mån visar min syn på det arbete som här nedläggs.

Under överskådlig tid framöver kommer det att finnas ett stort behov av bl. a. frivillig befälsutbildning.

Herr TORWALD (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret. Vad som speciellt glädde mig var att svaret inte bara andades en så att säga professionellt positiv ton. Allt tyder på att det var en ärlig och uppriktig känsla bakom den uppslutning kring de frivilliga befälsorganisationernas arbete som kom till uttryck. Vi har en rad sådana frivilliga organisationer. Jag behöver bara nämna Förbundet för frivillig befälsutbildning, lottakårer, bilkårer, hemvärn och civilförsvar för att ge en liten uppfattning om vad det rör sig om för aktiviteter. De frivilliga befälsorganisationerna är till sin princip uppbyggda på folkrörelsegrund. Jag tror att vad man måste ha speciellt klart för sig är att i dessa organisationers verksamhet ligger den bästa

Fredagen den
16 mars 1973

Ang. behovet av utbildning inom de frivilliga försvarsorganisationerna

grogrunden för en försvarsvilja. Låt mig bara inom parentes nämna att jag var med när hemvärnet byggdes upp 1940. Jag var med där i 3 år, och jag kommer speciellt ihåg en hemvärnsövning som vi hade en natt på hösten 1942 när tyskarna var som mest framgångsrika. Det var mest bönder i 50–60 årsåldern som deltog i den här övningen, och det var en som sade litet defaitistiskt: "Vad tjänar det till att vi håller på här och sliter och kämpar? Om tyskarna ger sig på oss ordnar de det hela på ett par dagar, och sedan är Sverige uttraderat!"

Då sade en 50-åring något som har stannat i mitt minne och som jag tror är värt att tänka på. "Du pratar", sade han, "har du sett en höna med kycklingar någon gång? När det sedan kommer en stor hund och alla tror att det är färdigt med de stackars kycklingarna springer inte hönan och gömmer sig. Nej, hon flyger på hunden, och i de flesta fall springer hunden sin väg med svansen mellan benen.

Så är det med mig också. Jag har bara ett gevär, och jag har familj, men jag kommer åtminstone att försöka försvara mig om det är någon som vill åt dem!"

Litet av den andan tror jag är grogrunden för försvarsviljan, och den är väsentlig. Vi har nämligen i dag grupper som verkar inom försvaret i nedbrytande riktning. Jag menar naturligtvis inte den fast anställda personalen, utan jag avser speciellt dem som genomgår grundutbildning vid olika förband. Vi har glädjande nog nyligen hört statsminister Palme ta avstånd från dessa gruppers aktivitet inom fackföreningsrörelsen. Jag vet också att försvarsministern vid några tillfällen har tagit itu med den sortens aktivitet inom förbanden som hotar att ställa till problem för dem som söker ordna en så god utbildning som möjligt inom ramen för de medel och tider som står till förfogande. Jag tror det är väsentligt att man kan motarbeta de grupperna, och jag vill än en gång säga att jag tror att de frivilliga försvarsorganisationerna har en stor uppgift att fylla därvidlag. De fungerar som en barriär mot den sortens försvarsnihilister – för att inte säga rena sabotörer av utbildningen vid krigs- och fredsförband.

Jag vill också i detta sammanhang poängtera en annan sak, nämligen att även bland aktivt befäl har funnits uppfattningen att de frivilliga försvarsorganisationerna närmast sysslar med något slags fritidsterapi. Men så är det inte! De frivilliga försvarsorganisationerna utgör tvärtom en integrerad del i vårt totalförsvaret. Det frivilliga försvaret är alltså inte bara en mer eller mindre meningslös utväxt, utan det är ett inslag i totalförsvaret som är ovärderligt. Utan dessa organ skulle totalförsvaret inte ha den styrka som jag anser att det trots allt har.

Vi kan diskutera huruvida försvaret får tillräckligt med pengar och tillräckliga resurser i övrigt – därvidlag kan det alltså finnas olika synpunkter – men jag tror att vi kan vara eniga om att vi än så länge har ett gott försvar och en god försvarsvilja, och inte minst de frivilliga försvarsorganisationerna har medverkat till att åstadkomma detta.

Låt mig till sist också upprepa vad en person som är verksam inom dessa aktiviteter nyligen sade: "Kom ihåg att det inte i första hand är pengar vi behöver inom de frivilliga försvarsorganisationerna. Vi behöver något annat, som inte kostar pengar, men som betyder bra mycket mer.

Vi behöver kontinuerlig känsla av att vårt arbete är uppskattat av dem som har ansvaret för försvaret" – och det är naturligtvis dels regeringen och dess företrädare, dels vi andra politiker och givetvis också alla befälspersoner från överbefälhavaren och nedåt. De har alla ett stort ansvar i detta sammanhang.

Kanske skulle vi hos frivilligorganisationerna kunna bygga upp en känsla av att de är uppskattade om vi börjar tillämpa samma metod som den romerske senatoren som avslutade varje anförande med att säga: "För övrigt anser jag att Kartago bör förstöras." Kanske bör vi – politikerna, försvarsministern, överbefälhavaren, militärbefälhavarna och andra – alltid när vi är ute i olika försvarssammanhang och håller anföranden, inspekterar verksamhet etc. ta med en snutt: "För övrigt, hur har vi det med de frivilliga befälsorganisationernas verksamhet på denna ort eller i detta förband? Hur många i det här krigsförbandet deltar, under de tider då de inte är inkallade, i frivillig befälsutbildning, i civilförsvar, hemvärn etc.?" Jag tror att detta skulle vara ett sätt att – jag vill inte använda uttrycket stödja den frivilliga befälsutbildningen, för jag tror inte att det är ett stöd den främst behöver – få dem att känna att de är en integrerad del i vårt totalförsvar. Det kostar inga pengar, men det främjar verksamheten och utgör en PR för den, om man så ofta som möjligt ställer frågan: "Hur har vi det med de frivilliga försvarsorganisationernas arbete i detta område?" Skulle vi inte kunna enas härom, herr försvarsminister?

Herr OSKARSON (m):

Herr talman! Svaret är, herr försvarsministern, positivt – det är ett bra svar. Jag hade heller inte väntat mig något annat av herr statsrådet Andersson. Men jag kan ändå inte underlåta att peka på några punkter i det frivilliga försvarsarbetet som jag tycker är mycket viktiga.

Statsrådet säger i svaret: "Det är enligt min mening angeläget att denna verksamhet, liksom hittills, får ett kraftfullt stöd." Ja, det frivilliga försvaret har fått ett kraftfullt stöd. Men jag skulle kanske ändå ha önskat att meningen varit formulerad på följande sätt: "Det är enligt min mening angeläget att denna verksamhet i framtiden får ett ännu kraftfullare stöd." Och varför det? Jo, det är bl. a. mot bakgrunden av, som herr Torwald har tagit upp i sin fråga, de inställda repetitionsövningarna som ju kommer att minska det värnpliktiga befälets funktionsduglighet i ett visst ögonblick. Och det är ju, som alla vet, just det värnpliktiga befälet som utgör huvuddelen av befälet på våra krigsförband. Ju mindre repetitionsutbildning, desto större behov av frivillig utbildning. Därför är det synnerligen angeläget att man inriktar sig på just den delen av verksamheten för att hjälpa det värnpliktiga befälet att vidmakthålla sina kunskaper genom deltagande i frivillig utbildning, när de i framtiden tyvärr inte får samma möjligheter som hittills att göra det genom obligatoriska repetitionsövningar.

Här har påpekats det stora värde som de frivilliga försvarsorganisationerna har för försvarsviljan. Jag vill starkt understryka det.

Det är glädjande att det är så många ungdomar som deltar i frivilligt försvarsarbete. Det gäller inte enbart frivillig befälsutbildning, det gäller

Nr 46

Fredagen den
16 mars 1973

Ang. behovet av utbildning inom de frivilliga försvarsorganisationerna

lottor, det gäller hemvärn, det gäller över huvud taget alla de frivilliga försvarsorganisationerna. Vi har, som tidigare har påpekats, tyvärr grupper — också av ungdomar — som verkar i nedrivande riktning i vad gäller försvarsviljan, och därför är det så väsentligt att vi får en motvikt mot detta bland ungdomarna själva. De gör i det här sammanhangen en verkligt samhällsnyttig insats, och dessutom — vilket är lika värdefullt — får de på det här sättet en meningsfull sysselsättning. Deltagande i ungdomsutbildningen kan hjälpa en och annan från andra sysselsättningar som inte är till gagn för dem själva.

Jag skall gärna hålla med herr Torwald om att vi behöver sprida förståelse för det frivilliga försvarsarbetet även inom de aktiva befälskad-rarna. Jag vet inte om jag kanske litet grand hårdrar herr Torwalds yttrande, men jag fick en känsla av att herr Torwald tror att det finns en del bland det aktiva befälet som skulle vara negativa mot eller nonchalera eller mindre värdesätta detta arbete. På det sättet är det inte — men därmed har jag inte sagt annat än att det är värdefullt att man även inom dessa grupper sprider ytterligare förståelse för frivilligt försvarsarbete.

Herr talman! Bara en sak till sist! Som jag började med att säga hade jag inte väntat annat än att statsrådet skulle vara positiv; det har statsrådet visat sig vara tidigare, och det är jag övertygad om att statsrådet kommer att vara i framtiden också. Men då skall jag ge ett tips på ett område där herr statsrådet verkligen kan vidta konkreta åtgärder som är värdefulla, nämligen utrustningsområdet. Det är inte aktuellt i den här interpellationsdebatten, men eftersom jag har chansen, herr statsråd, måste jag ta den. Jag tänker på hemvärnet, framför allt våra hemvärns-samariter. De har en utrustning som i dag inte är godtagbar ur några synpunkter. Med de möjligheter som herr statsrådet har är det ju bara att lyfta på luren och tala om, att nu skall samariterna få bra kläder och bra utrustning, så är jag övertygad om att de får det.

Herr STRINDBERG (m):

Herr talman! Mot bakgrund av ett ganska långvarigt arbete inom såväl FBU som senare hemvärnet vill även jag gärna helt kort uttrycka min uppskattning av den positiva syn på det frivilliga försvarsarbetet som framgår av försvarsministerns interpellationssvar.

Det är inget tvivel om att frivilligförsvaret är en utomordentlig tillgång för vårt totalförsvaret. De frivilliga försvarsorganisationernas betydelse ökar naturligtvis också i ett läge där anslagen till krigsmakten i övrigt begränsas på det sätt som nu sker. Men en positiv syn, som i och för sig är värdefull, löser tyvärr inte problemen. Den positiva synen måste också få ett konkret uttryck i bl. a. ökade anslag. Pengar betyder nu inte allt — herr Torwald var inne på det — och den enskilda offerviljan är stor inom det frivilliga försvaret, men ökade anslag underlättar givetvis arbetet inom exempelvis sådana organisationer som FBU och hemvärnet.

Jag begärde egentligen ordet, herr talman, för att peka på ytterligare en sak, som jag inte tror att man har uppmärksammat så mycket. Den senaste kommunreformen har fått en ekonomisk konsekvens inte minst för de frivilliga försvarsorganisationerna som kanske inte var helt väntad.

Tidigare fanns det ofta i de många små enheterna en mycket stor

Fredagen den
16 mars 1973

Ang. behovet av utbildning inom de frivilliga försvarsorganisationerna

förståelse för frivilligorganisationernas arbete; de fick kommunala bidrag till sin verksamhet osv. De kommunala bidragen har i mycket stor utsträckning fallit bort i och med att vi har fått de stora kommunala enheterna. De stora kommunerna har helt enkelt inte känt lika stor samhörighet med det frivilliga försvarsarbetet, en samhörighet som var naturlig i den mindre enheten och som inte bara ekonomiskt utan även rent psykologiskt betydde oerhört mycket för dem som arbetade inom frivilligförsvaret. Inkomstbortfallet är inte så stort i pengar, men det betyder ändå rätt mycket. När det inträffar i ett läge då statsmakterna minskar sina anslag, är det helt naturligt att det försvårar arbetet.

Jag vill hoppas att försvarsministern, med den positiva syn som han har på denna fråga, skall kunna få till stånd åtgärder som kan underlätta verksamheten, inte minst när det gäller befälsutbildningen.

Herr försvarsministern ANDERSSON:

Herr talman! Jag behöver inte gå i polemik med någon av talarna, eftersom vi är helt eniga. Vi har också varit eniga i riksdagen under de senaste åren om att öka anslagen till samtliga frivilliga försvarsorganisationer, självfallet därför att vi vet att de har betydelse ur många synpunkter för försvaret. De utgör ett krafttillskott till försvaret som vi inte gärna vill undvara. Jag vet inget land som har så kraftfullt stöd av befolkningen genom frivilligverksamhet som Sverige. Vi räknar med att det finns en miljon svenskar som mer eller mindre aktivt tillhör frivilliga försvarsorganisationer, alltså en av de största folkrörelserna i landet.

Naturligtvis har betydelsen ökat för vissa delar av frivilligförsvaret genom att vi har minskat värnpliktsutbildningstiden och i varje fall tillfälligt dragit ner omfattningen av repetitionsövningarna. Det har jag framhållit vid flera tillfällen, och jag har också haft överläggningar med de frivilliga försvarsorganisationerna om detta. Det är en självklar sak. Om dessa repövningar vill jag säga att det är tillfälliga nerdragningar, och tanken på sikt är att de skall kunna uppehållas i den omfattning som de tidigare haft.

Jag skall inte gå in på frågan om utrustningen t. ex. för hemvärnet. Dessa frågor behandlas i försvarsutskottet, och kammaren kommer snart att få ta ställning till dem.

För inte så länge sedan hade herr Oskarson och jag en diskussion här i kammaren om extremistgrupperna inom försvaret. Vi var väl i stort sett eniga om vad som krävs av oss för att motverka dessa negativa inslag inom försvaret som vi känner till.

Herr TORWALD (c):

Herr talman! Först vill jag säga några ord beträffande de kommunala anslagen. Även jag tillhörde tidigare en mindre kommun där vi hade anslag till hemvärnet. När vi inkorporerades med storstaden Göteborg höll anslaget på att försvinna, men genom en snabb aktion från berörda kommunalmäns sida har anslaget kunnat räddas. Om sådant kan vi inte besluta här i riksdagen, men det är bra om det uppmärksammas av dem det vederbör så att man på det kommunala planet försöker beakta dessa i och för sig ganska små anslag, som ändå har rätt stor betydelse, eftersom

de kan ge möjlighet till en del trivselbefrämjande åtgärder i samband med verksamheten inom de frivilliga befälsorganisationerna.

Jag vill också poängtera, herr Oskarson, att när jag nämnde att man ibland har betraktat de frivilliga försvarsorganisationerna som något sekundära funktioner inom försvaret, avsåg jag inte därmed att kritisera det aktiva befälet. Vad jag menade var att det aktiva befälet är många gånger så arbetstyngt på grund av vakanser och annat att man kanske inte orkar riktigt sätta sig in i vad de frivilliga befälsorganisationerna sysslar med och vilken betydelse de har för totalförsvaret, och därför kanske det aktiva befälet inte så lätt inser detta. Däremot skulle det aktiva befälet genom att man då och då tog upp de här sakerna till debatt vid inspektioner och vid andra tillfällen kunna bli mer medvetet om vilken betydelse de frivilliga befälsorganisationerna har i totalförsvaret. Och låt mig avslutningsvis framföra den förhoppningen att såväl försvarsministern själv som överbefälhavaren och andra inspekterande befäl medverkar härvidlag och vid sina inspektioner och andra framträdanden ägnar några minuter åt att diskutera verksamheten inom de frivilliga befälsorganisationerna.

Herr OSKARSON (m):

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort och naturligtvis inte polemisera mot herr statsrådet — det vare mig fjärran i den här frågan.

Jag tog chansen så att säga att framföra ett önskemål i vad det gäller utrustningen för vissa grupper som jag nämnde. Statsrådet säger att förslag kommer att framläggas för kammaren och att frågan nu behandlas i försvarsutskottet. Detta är alldeles riktigt — så är läget. Jag menar givetvis inte att statsrådet skall ge något löfte som skulle vara bindande för försvarsutskottet vid dess ställningstagande. Men herr statsrådet vet själv hur svårt det är att få fram pengar till genomförandet av sådana här delförslag med den bindning som försvarsanslagen har, inte minst på grund av den programbudgetering som nu görs inom försvaret. Och om det varit så att statsrådet sagt att han har den största förståelse för de här problemen i vad gäller hemvärnet och hemvärnssamariterna skulle det ha varit till gagn för frågans fortsatta behandling.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 12 Föredrogs och hänvisades Kungl. Maj:ts propositioner
nr 40 till inrikesutskottet,
nr 47 till socialförsäkringsutskottet,
nr 55 till inrikesutskottet och
nr 65 till kulturutskottet.

§ 13 Föredrogs och hänvisades motionerna
nr 1602—1609 till justitieutskottet och
nr 1610 till näringsutskottet.

§ 14 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningen nr 60.

§ 15 Utsträckt motionstid

Nr 46

Fredagen den
16 mars 1973

*Utsträckt
motionstid*

Ordet lämnades på begäran till

Herr STRINDBERG (m), som yttrade:

Herr talman! Jag tillåter mig hemställa att kammaren ville besluta att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:55 angående omlokalisering av viss statlig verksamhet måtte med hänsyn till ärendets omfattning utsträckas till första plenum efter fredagen den 30 mars.

Denna hemställan bifölles.

§ 16 På hemställan av herr förste vice talmannen beslöt kammaren kl. 11.39 att ajournera sina förhandlingar till kl. 15.00, då de till dagens bordläggning anmälda utskottsbetänkandena väntades föreligga.

§ 17 Förhandlingarna återupptogs kl. 15.00 under ledning av fru andre vice talmannen.

§ 18 Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts propositioner:

Nr 36 angående godkännande av 1972 års internationella kakaoavtal

Nr 43 med förslag till lag om ändring i lagen (1972:650) om rätt till ledighet och lön vid deltagande i svenskundervisning för invandrare

Nr 46 angående utformningen av beskattad sjukpenning, m. m.

Nr 54 angående vuxenutbildning

Nr 58 med förslag till lag om ändring i allmänna prisregleringslagen (1956:236), m. m.

Nr 59 angående Vetenskapsakademiens och dess institutioners framtida ställning och verksamhet m. m.

Nr 70 angående mångfaldigande av litterära och konstnärliga verk inom utbildningsväsendet, m. m.

§ 19 Anmälades och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkanden

Nr 10 med anledning av motion om officiell flaggning på dag för riksdags- och kommunalval

Nr 12 med anledning av framställning i propositionen 1973:1 om anslag under justitiedepartementets verksamhetsområde för budgetåret 1973/74 till vissa kostnader i anledning av allmänna val

Nr 13 med anledning av proposition med förslag till lag om ändring i vallagen (1972:620) jämte motioner

Nr 14 med anledning av motioner angående en vetenskaplig undersökning av 1973 års valrörelse

Nr 15 med anledning av motion om förbud mot politisk reklam i offentliga lokaler

Finansutskottets betänkanden

Nr 11 i anledning av i propositionen 1973:1 gjorda framställningar om vissa anslag för budgetåret 1973/74 inom finansdepartementets

Nr 46

Fredagen den
16 mars 1973

Utsträckt motionstid

verksamhetsområde jämte motioner

Nr 12 i anledning av i propositionen 1973:1 gjord framställning angående stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1973/74

Skatteutskottets betänkanden

Nr 12 i anledning av motioner rörande den allmänna energiskatten m. m.

Nr 13 i anledning av motioner angående resultatutjämning vid beskattningen

Lagutskottets betänkande

Nr 7 i anledning av motioner om rätt till företagsinteckning för dels minkuppfödare, dels fiskare

Socialförsäkringsutskottets betänkanden

Nr 9 i anledning av motioner angående deltid- och korttidsanställ-
das samt låginkomsttagares ställning inom tilläggs pensioneringen

Nr 10 i anledning av motioner om ökade pensionsförmåner åt handikappade m. m.

Kulturutskottets betänkande

Nr 7 i anledning av propositionen 1973:1 i vad avser anslag för budgetåret 1973/74 till konst, litteratur, musik, teater m. m. jämte motioner

Civilutskottets betänkanden

Nr 5 i anledning av dels propositionen 1973:11 med förslag till lag om ändring i lagen (1971:531) om ändring i vattenlagen (1918:523) jämte motioner, dels motioner angående utbyggnaden av Ljusnan

Nr 6 i anledning av motioner om vissa kommunsammanläggningar

Nr 7 i anledning av motioner angående riktlinjer för fastighetsregisterreformen

Nr 8 i anledning av propositionen 1973:1 i vad avser anslag för budgetåret 1973/74 till centralnämnden för fastighetsdata jämte motioner

Nr 9 i anledning av propositionen 1973:13 med förslag till lag om inskrivningsregister, m. m., jämte motioner

§ 20 Anmälades och bordlades motionen nr 1611 av herrar *Henmark* och *Möller* i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:31 med förslag till ändring i lagen (1944:219) om djurskydd.

§ 21 Utsträckt motionstid

Ordet lämnades på begäran till

Herr GUSTAFSSON i Stenkyrka (c), som yttrade:

Fru talman! Jag tillåter mig hemställa att kammaren ville besluta att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition

15 angående godkännande av vissa internationella överenskommelser på den intellektuella äganderättens område, m. m. måtte med hänsyn till ärendets omfattning utsträckas till första plenum efter torsdagen den 29 mars.

Nr 46

Fredagen den
16 mars 1973

Denna hemställan bifölles.

§ 22 Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades att följande enkla frågor framställes, nämligen

den 15 mars av

Nr 145 Herr *Green* (s) till herr industriministern angående domänverkets avgiftsnormer vid upplåtelse av mark för fritidsbebyggelse:

Vilka normer tillämpar domänverket vid fastställande av arrendavgift och höjningar av desamma för mark med fritidshusbebyggelse?

den 16 mars av

Nr 146 Herr *Schött* (m) till herr industriministern om fortsatt verksamhet vid Kalmar verkstads AB:

Vill statsrådet medverka till en omprövning av tidigare beslut, så att verksamheten vid Kalmar verkstads AB kan fortsätta?

§ 23 Kammaren åtskildes kl. 15.01.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert